
КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ, РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2025-4-55-12>

Кияновська Любов

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ БУДІВЛІ У ДЗЕРКАЛІ ІСТОРІЇ КРАЮ

Визнаю чесно: коли я отримала книгу Роксоляни Гавалюк «Дім-шедевр, дім-символ, дім-перехрестя», присвячену будівлі на вулиці Маркіяна Шашкевича, 5, садибі Музичного товариства ім. М. Лисенка, у якому зараз розташований музичний коледж ім. Ст. Людкевича, видану львівським видавництвом «Апріорі», та ще й на 528 сторінок, то в перший момент навіть трохи засумнівалася: а що можна написати про один будинок у такому об'ємі? Але почавши читати, не могла відірватися, текст вразив багатовимірністю тематичних площин, в уяві розгорнулася сповнена неймовірними подіями – драматичними, величними, урочистими й трагічними, політичними та мистецькими, – доля одного будинку, прочитана авторкою як доля Галичини і українського народу.

Важко однозначно визначити жанр представленої публікації, оскільки в книзі природно поєдналися різні методологічні підходи: докладний, заснований на ретельному опрацюванні архівних, пресових, меморіальних та інших документальних джерел науково-аналітичний рівень; пізнавальний, науково-популярний, белетристичний, оскільки книга читається як захопливий детектив чи, метафорично висловлюючись, Action history, щільна й стрімка історія подій, підкріплена численними світлинами, що додають книзі ще рис фотоальбому. Щодо того, у яку «предметну шухлядку» її помістити, то доведеться охопити чи не всю сферу гуманістики, починаючи від безсумнівного пріоритету краєзнавства, попри історію України і важливий період європейської історії, музикознавство, мистецтвознавство, театрознавство, пресознавство, теологію, кінознавство, культурологію і до літературознавства та архітектури, а також до філософських розважань і влучних спостережень над психологією видатних творчих особистостей. Дослідження Роксоляни Гавалюк показує на прикладі одного будинку, наскільки цілісним є наше світовідчуття, наскільки неможливо роз'єднати, розкласти на окремі цеглинки той духовно-інтелектуальний простір, у якому ми існуємо.

Ця будівля зводилася для культурних потреб українців, хоча сама початкова ідея її призначення була далеко неоднозначною. Авторка проводить читача звивистими шляхами різноманітних планів щодо функції майбутнього осередку національної музичної культури: від задуми збудувати театр до «урочистого закладення в суботу 13 вересня 1913 р. наріжного каменю під будинок Музичного товариства Лисенка на вулиці, яку того ж року офіційно назвали іменем Маркіяна Шашкевича» (с. 25). З великим подивом і повагою читаємо про тих добродіїв, які любили Україну до глибини своєї кишені і, попри поважні державницькі функції, ревно дбали про розвій національної культури: Степана Федака, Григорія Пежанського, Павла Дурбака та багатьох інших, чия фінансова і матеріальна допомога забезпечила здійснення багаторічної мрії кількох поколінь українських музикантів Галичини.

Будинок-символ постав у всій своїй красі в буремний складний час, адже він був повністю готовий у 1916 році, у розпал Першої світової війни. Не можу втриматися від

бажання навести вельми промовисту цитату з газети «Діло»: «Величавий дім Музичного Товариства ім. Лисенка при ул. Шашкевича ч. 5, який стояв через 1½ роки завмерлий та опустілий, починає знова оживати. Дім сей, се плід невсипущих трудів бл. п. проф. Шухевича, який довів перед війною його будову під дах. Ворожа інвазія спинила викінчене будови, і що-йно тепер, дякуючи заходам нового голови тов-а радн. Дрималика, вдало ся приступити до викінчення будови. Хоч недостає фондів, то все таки в найблизших тижнях, можливо, що в половині цвітня, буде новий дім, найкрасше свідоцтво культурних змагань нашого народа, відданий до ужитку суспільности» (с. 30 монографії). Скільки сили духу і впевненості у своєму майбутньому прочитується в цьому газетному висловлюванні суворих воєнних років! Одразу перекидається арка до сучасності, коли надалі українці втримують культурний фронт у боротьбі з тим самим ворогом росією, що й понад сто років тому.

Подальші роки приносили нові досягнення й випробування, які з честю витримували видатні галицькі музиканти, причетні до плекання національного духу, і разом з ними цю долю та недолю з честю витримував Дім, у якому оселилась українська музика. За історичну мить, всього лиш неповних тридцять років від 1916 до 1944 року, йому довелося побачити, як підсумувала сама авторка в анонсі, «гастролі фахових музикантів і громадські урочистості, події релігійного й політичного характеру, наукові, спортивні, медичні і мистецькі акції, театр, фотографію та кінематограф, естраду та клубні розважальні вечори, шкільну та фахову музичну освіту, дитячі свята й виховання молоді, поезію і пресу».

Може постати запитання: а як вдалося зібрати такий унікальний, вражаючий об'єм і докладністю матеріал для фундаментальної праці? Це ж справжній детектив, позаяк ми, львів'яни, аж надто добре знаємо, з якою люттю і методичністю окупанти впродовж п'ятдесяти років знищували всі артефакти, які могли б нагадувати нам про нашу власну історію й ідентичність. А Музичний інститут ім. М. Лисенка і Музичне товариство М. Лисенка, які розміщувалися в цій будівлі, уже точно були їм як кістка в горлі. Але таки збереглися старанно приховувані світлини й документи про багату музичну історію міста й в інституціях, як-от спадкоємець «дому-шедевр» Львівський музичний фаховий коледж ім. С. Людкевича, і Львівська консерваторія ім. М. В. Лисенка (зараз Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка), і Національний історичний музей та низці інших музеїв, і в Бібліотеці академії наук ім. В. Стефаника, а також у приватних колекціях львівських патріотів, які радо надали матеріали для збереження національної пам'яті в чудовій книзі, — у подячному слові авторка згадує понад сорок прізвищ! Окремо ж варто пригадати Галину Попенко — музикознавицю, педагога, пов'язану з музичним училищем багато років. І зараз, із далекої Канади вона, як і понад сто років львівські патріоти при побудові Дому, у якому оселились українські музи, фінансово підтримала видання книги. У цих символічних жестах різнобічної підтримки дослідження про один із найвагоміших осередків духовного життя українців Галичини вбачається вельми важливе послання: адже це живе матеріальне свідчення незламності й сили духу в плеканні колосальної традиції національного мистецтва.

Тому й вдалося так повно, барвисто, цілісно, переконливо простежити крок за кроком великий чин плекання української культури в украї несприятливих для цього обставинах, проте *contra spem spero* вдавалося гідно й потужно організовувати музичні вечори, театральні вистави, зустрічі й балі, виставки і дискусії. У сучасних реаліях, коли знову зі зброєю в руках доводиться обстоювати існування нашої держави, право

на життя у вільній Україні, таке нагадування про те, хто стояв за нами, хто витримував і долав усі випробування, надто важливе.

У стислій рецензії неможливо охопити всі події культурного життя українців у лихоліття Першої і Другої світової війни, у кризовий період міжвоєнного двадцятиріччя. Адже кожен із наведених у книзі фактів, кожна особистість, згадана на сторінках видання, відкриває нам неповторний світ, у якому жили, творили, боролись наші талановиті й сильні попередники.

Очевидно, для такої фундаментальної праці потрібна була людина з особливим складом мислення і характером. Роксоляна Гавалюк, провідна львівська музична краєзнавиця, фахівчиня енциклопедичних знань, чиї розвідки про львівську Моцартіану, діяльність популярних колективів міжвоєнного двадцятиріччя чи інші цікаві події мистецького життя далекого й недавнього минулого стали бестселером для інтелектуалів, постала в цій книзі не тільки серйозною науковицею, дослідницею, що ретельно досліджує документальний компендіум, а й людиною, яка не втратила здатності дивуватись і захоплюватись. Ця властивість її характеру приваблює всіх, кому випала щаслива нагода з нею співпрацювати, і саме вона надає серйозному науковому виданню емоційного відтінку радості відкриття, такого цінного в сучасному байдужому світі.

І, звісно, не можна оминати чудово оформлене видання, на якісному папері, з прекрасною поліграфією, зі смаком зробленою обкладинкою. Це якраз той випадок, коли форма і зміст перебувають у повній гармонії. Велика подяка видавництву «Апріорі», художниці Лесі Квик та літературній редакторці Любові Кириєнко за допомогу авторці Роксоляні Гавалюк. Це чудовий подарунок нашим сучасникам і безцінний документ історії для наших нащадків.

Дата надходження: 31.10.2025

Дата прийняття: 25.11.2025

Опубліковано: 22.12.2025

